

Harrison, M. (2022, March 25). Economic warfare and Mancur Olson: Insights for great power conflict. VoxEU and CEPR. <https://cepr.org/voxeu/columns/economic-warfareand-mancur-olson-insights-great-power-conflict>

Kurapov, A., Pavlenko, V., Drozdov, A. Y., Bezliudna, V., Reznik, A., & Isralowitz, R. (2022, June). Toward an understanding of the Russian-Ukrainian war impact on university students and personnel. *Journal of Loss and Trauma*, 28(7), 1-8.

Lavrysh, Y., Lytovchenko, I., Lukianenko, V., & Golub, T. (2022). Teaching during the wartime: Experience from Ukraine. *Educational Philosophy and Theory*, <https://doi.org/10.1080/00131857.2022.2098714>

Sheather, J., (2022). As Russian troops cross into Ukraine, we need to remind ourselves of the impact of war on health. *BMJ*, 376, o499. <https://doi.org/10.1136/bmj.o499>

УДК 331.1

Петрова І.Л.

*професор кафедри соціоекономіки та управління персоналом
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна
завідувач кафедри маркетингу та поведінкової економіки
Університет економіки та права КРОК*

РИНОК ПРАЦІ ТА РИНОК ОСВІТИ В ЄДИНІЙ ЕКОСИСТЕМІ

Взаємодія ринку праці та ринку освітніх послуг в українському суспільному просторі впродовж десятиліть залишається суперечливою та неефективною. Трансформаційні процеси в обох підсистемах не узгоджені, часто спрямовані за різними векторами, внаслідок чого результати їх функціонування не є взаємно корисними. Це проявляється, головним чином, у невідповідності рівнів і напрямків підготовки робочої сили потребам ринку праці, внаслідок чого утворюється професійно-кваліфікаційний дисбаланс. З одного боку, роками відбувається випуск фахівців, яким важко знайти перше робоче місце, оскільки ринок праці для цих категорій працівників є профіцитним, тобто пропозиція праці перевищує попит на неї. З іншого боку, довготривало існують дефіцитні ринки праці, з професіями, попит на які не задовольняється повною мірою.

За даними Державної служби зайнятості, у 2023 р. найбільший дефіцит вакансій спостерігався для представників таких професій: менеджерів (управителів) із збуту (142 вакансії для 515 безробітних) економістів є; (90 вакансій для 504 безробітних), адміністраторів (163 вакансії для 696 безробітних); спеціалістів державної служби (місцевого самоврядування) — 325 вакансій для 948 безробітних. Не вистачало представників таких професій: лікар, ерготерапевт, фізичний терапевт, психолог, швачка, електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування, слюсар з ремонту колісних транспортних засобів, слюсар-сантехнік, токар, слюсар електрик з ремонту електроустаткування, фрезерувальник, електромонтер з експлуатації розподільних мереж та ін. [1].

Як свідчать наведені дані, розбалансованість ринку праці та ринку освітніх послуг проявлена як в сегменті фахівців, так і в сегменті робітничих професій. Особливо гострим є дефіцит робітничих кадрів, необхідних для відновлення зруйнованих війною сфер національної економіки, що є закономірним наслідком довготривалого нехтування ланкою професійно-технічної освіти.

Крім того, у межах окремих професійних груп, навіть із значними кількісним представленням на ринку, є попит саме на якісну робочу силу, з унікальними характеристиками, які реально можуть стати джерелом конкурентної переваги підприємства і забезпечити його зростання. За цих обставин роботодавцю важко заповнити вакансію навіть за наявності пропозиції праці.

Ще глибшими є суперечності ринку праці і ринку освіти, розглянуті з позицій часового орієнтуру. Замість випереджальної ролі системи освіти у підготовці кадрів для майбутніх потреб ринку праці, українська сфера освітніх послуг здебільшого демонструє ознаки консерватизму, де застарілим є не тільки контент реалізованих послуг, але й методи та засоби навчання не відповідають завданням формування сучасного інноваційного, гнучкого та мобільного працівника. Сучасному виробництву, орієнтовану на майбутнє, потрібні операції із великими масивами даних, створення штучних нейронних мереж, автоматичне розпізнавання осіб, мови, машинний мовний синтез, машинне навчання, нейросимуляція, проектування нейроінтерфейсів — ці сфери мають гостру потребу у кваліфікованих фахівцях [2].

Невідповідність освіти сучасним вимогам, у першу чергу, лежить в основі загрозливої тенденції відтоку української молоді за кордон, з метою навчання у західних вишах за актуальними напрямками, які прокладають шлях у світ майбутнього ринку праці.

Відтак, можна констатувати розбалансованість як всередині ринків праці та освітніх послуг, так і значний дисбаланс між ними, як двома підсистемами, функціонування яких є взаємно не скоординованим.

Рішення окресленої проблеми лежить в екосистемному підході, згідно якого обидва ринки виступають частинами єдиної екосистеми і розвиваються за її принципами.

За визначенням А. Колота, «екосистема у сфері економічної діяльності (сумісно розподіленої праці) — це динамічна, відкрита, добровільна, цілісна платформа (мережа), що формується з економічних агентів (акторів), які об'єднуються навколо ціннісної пропозиції (ціннісних пропозицій), взаємодіють на принципах конкурентного співробітництва, консолідації, коеволюції; обмінюються матеріальними і нематеріальними активами; розподіляють ризики, зобов'язання та зиски; прагнуть стійкого людиновимірного розвитку» [3, с. 18-19]. Ціннісною пропозицією ринку освітніх послуг є формування сучасного працівника із затребуваними компетенціями, а ціннісною пропозицією ринку праці є сучасні робочі місця, які забезпечують рух економіки у людиновимірному напрямку. У зв'язку з цим, досліджувані ринки є компліментарними та взаємозалежними, гнучкими та адаптованими до змін, стійкими та динамічними, функціонують в єдиному інформаційно — комунікаційному полі. Ці ринки як компоненти єдиної екосистеми тяжіють встановлення динамічної рівноваги всередині підсистем, між ними та між внутрішнім та зовнішнім середовищем. Підсистеми ринку праці та ринку освітніх послуг мають спільний вектор розвитку — інноваційність, а також механізм розвитку, яким є внутрішня та зовнішня конкурентність, гнучкість та адаптація, мобільність робочої сили.

Взаємопроникнення сфер праці та освіти посилюється з розвитком цифровізації, зокрема з поширенням платформеної праці та справжнім бумом дистанційної освіти. На даному етапі межі між працею та освітою практично розмиваються, утворюється єдиний простір їх функціонування та розвитку, формується специфічний вид відносин, які можна охарактеризувати як освітньо-трудові. Рух основного ресурсу цього простору — людських ресурсів — здійснюється через їх мобільність, драйвером якої виступає цифрова трансформація. Саме цифровізація надала поштовх численним формам освітньої мобільності.

Роль освіти в екосистемі «ринок праці-ринок освітніх послуг» радикально зростає. Зміни в освіті не мають йти за змінами у ринку праці, вони повинні випереджати їх. Освіт має створювати

фундамент своєчасного оновлення знань, підготовці та перепідготовці працівників до виконання майбутніх нових завдань. Новітнім освітнім трендом має стати розвиток креативності працівників, формування їхньої готовності до переходу від виконання стандартизованих рутинних завдань до творчих, оригінальних, здатних забезпечити появу нових продуктів і технологій [2].

В екосистемі «ринок праці-ринок освітніх послуг» необхідний постійний моніторинг кадрового забезпечення ринку праці, який дозволить визначити пріоритетні освітні траєкторії для забезпечення розвитку цифрової економіки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Попит та пропозиція на зареєстрованому ринку праці у 2023 році.- <https://www.dcz.gov.ua/>
2. Мобільність робочої сили України: тенденції та перспективи : колективна монографія / за наук. ред. д.е.н., проф. І.Л. Петрової, д.е.н. В.В. Близнюк ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2023. 334 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/Mobil'nist'-robochoi-syly-Ukrainy.pdf>
3. Колот А.М. Екосистемність як імператив стійкого людиновимірного розвитку : препринт — К. : КНЕУ, 2024. 52 с.

УДК 37:004.8

Петько С. М.

*Доцент кафедри міжнародного менеджменту
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

ОСНОВНІ ПЕРЕВАГИ ТА ЗАГРОЗИ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕДОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ІНДУСТРІЇ 4:0 У СФЕРІ ОСВІТИ

Сукупність технологій штучного інтелекту (ШІ) відносяться до передових технологій Індустрії 4:0, використання яких забезпечує вирішення багатьох існуючих проблем у системі сучасної освіти, перехід до інноваційних практик викладання/навчання, що зрештою прискорює процес реалізації цілей сталого розвитку (*Sustainable Development Goals, SDGs*). Згідно програми ООН, цілі сталого розвитку складаються з 17 взаємопов'язаних цілей, серед яких *четверта ціль* — це забезпечення якісної освіти та сприяння можливості безперервного навчання серед усіх жителів